

VLAM IN DE PAN

Massale protesten op de Dam of het Malieveld, ontwrichtende stakingen in het openbaar vervoer of de bouw: het lijkt verleden tijd. De wijze van actievoeren is veranderd. Maar sluit massademonstraties in de toekomst niet uit, zegt historicus Sjaak van der Velden. 'Als een thema mensen écht raakt, kan de vlam zomaar in de pan slaan.'

TEKST PIEN HEUTS BEELD ANP, MARC DRIESSEN, OPLAND

Handen af van de WAO! Op 5 oktober 1991 demonstrenen 250 duizend mensen op het Malieveld in Den Haag tegen ingrijpen van het kabinet in de WAO.

'Willen we naar de Dam, dan gaan we naar de Dam!' Legendarisch zijn de woorden waarmee vakbondsleider Herman Bode in 1980 een grote mensenmassa naar de Dam dirigeerde om te protesteren tegen de ont koppeling van lonen en uitkeringen. Grote en langdurige stakingen

in de haven, industrie, metaal, bouw, het openbaar vervoer: ze lijken niet meer van deze tijd. 'Ik was zestien', zegt historicus Sjaak van der Velden, 'toen drie weken lang wild werd gestaakt in de Rotterdamse haven voor meer loon en betere arbeidsvoorwaarden. Het maakte enorme

indruk, de kranten stonden vol, de politie trad op, iedereen had het erover. De onderkant van de samenleving maakte een punt.' Als het om het aantal stakingen gaat, zullen de jaren twintig altijd op eenzame hoogte blijven staan, weet Van der Velden. 'Na de Eerste Wereldoorlog ontstond

een ware stakingsgolf. Men was bang voor een revolutie en deed concessie na concessie. Daardoor haalden de arbeiders veel verbeteringen op het gebied van sociale zekerheid en loon binnen.'

TOPJAAR 1970

Van der Velden, die alle stakin-

gen in Nederland in kaart heeft gebracht, refereert aan 1970 als topjaar als het om het aantal stakingen gaat. Meer dan een miljoen mensen kwamen in actie. Aantallen die nu ondenkbaar zijn. 'De actiebereidheid was groot in de jaren zeventig, de periode van de aanval. Evenals de omvang van bedrijven. Als een metaalbedrijf plat ging, had dat ook écht effect. De jaren tachtig waren vooral de jaren van de verdediging: de werkloosheid steeg, ingrepen in WW, WAO en Ziekte wet dreigden. Mensen kwamen daarvoor in groten getale in actie. Het was de tijd van *no future*. Hoge werkloosheid. En van de grote vredesdemonstraties tegen kernenergie en kruisraketten.'

Tegenwoordig zijn mensen moeilijker te organiseren: bedrijven zijn kleiner, er zijn meer flexkrachten met onzekere contracten, de vakbond heeft minder leden, de economie is meer op diensten zoals de zorg gericht (die staken minder) én de samenleving is individualistischer. Van der Velden: 'De grote thema's spelen minder bij mensen. Ze zijn vooral gefocust op hun individuele situatie. Jongeren zijn opgevoed om het zelf te redden in plaats van in collectief verband.' En, hoewel de lonen nauwelijks stijgen, hebben mensen het vaak beter, voegt hij eraan toe. 'In de jaren zeventig hadden we een eenverdienerseconomie. Nu werken stellen vaak samen zestig à zeventig uur.'

GESCHEURD PAK

De wijze van actievoeren is volgens de historicus, vanwege de geringere actiebereidheid en versnippering van de arbeidsmarkt, noodgedwongen veranderd. Er zijn nieuwe methoden en actie vormen die passen in veranderde

tijden en arbeidsrelaties. Zoals het uitdelen van tulpen op dwaaze zaterdag in de Bijenkorf, in een gescheurd pak tijdens de aandeelhoudersvergadering van Ahold het minimumjeugdloon in de publiciteit brengen of kortdurende bezettingsacties van De Nederlandsche Bank of partijkantoren voor een goed pensioen. Zijn grote manifestaties, zoals in 2004 tegen de ingrepen in VUT en prepensioen, dan echt verleden tijd? Nee, zegt Van der Velden. 'De lerarenstaking en de manifestaties voor het klimaat en milieu laten zien dat er zeker nog een voedingsbodem is. Als een thema mensen écht raakt, kan de vlam zomaar in de pan slaan. Eind jaren vijftig zei men ook dat het tijdperk van stakingen in de westerse wereld voorbij was. In 1968 stond Parijs op zijn kop, in 1970 Nederland.'

De grootste demonstratie ooit is op 29 oktober 1983, als 550 duizend mensen op het Malieveld in Den Haag demonstrenen tegen plaatsing van Amerikaanse kruisraketten in Nederland.

RINUS JANSSEN (73), ACTIEVOERDER IN DE JAREN 70, 80 EN 90

'Gaan we plat, Rinus?'

Als je Rinus Janssen (73) - actievoerder in de jaren zeventig, tachtig en negentig - vraagt naar acties en stakingen die hij vroeger als kaderlid van de Industriebond NVV (later FNV) bij zijn werkgever Honig organiseerde, volgt de ene anekdote na de andere. 'Midden jaren zeventig, toen ik een jaar of dertig was en net getrouwd, werd ik lid van de Rode Familie: Industriebond NVV, PvdA, VARA en het Vrije Volk. Dat was vanzelfsprekend.'

Hij vertelt over de grote bezetting van alle bedrijfsonderdelen van voedingsmiddelen- en zetmeelconcern Koninklijke Scholten Honig in 1978. 'Surséance dreigde en dus een gigantisch verlies van werkgelegenheid. We hebben de boel bezet, werkten gewoon door en van de toenmalige minister van Landbouw en Visserij Van der Stee eisten we veertig miljoen als boedelkrediet, zodat de productie in de winstgevende bedrijven van KSH door kon gaan. Een week heb ik op het bedrijf geslapen. De bond leverde stretchers en slaapzakken. In die tijd, dat we nog 'U' zeiden tegen de directeur, liep het me soms dun door de broek hoor. Nadat we met een enorme hoeveelheid suikerstroop naar Den Haag waren gegaan, ging Van der Stee onder druk van de Tweede Kamer overstag. Duizenden banen gered.'

De organisatiegraad lag in de jaren zeventig en tachtig hoog, vertelt Janssen. 'Als ik de kantine binnenkwam, riep iedereen al: 'Gaan we plat, Rinus? De solidariteit en actiebereidheid waren groot. Bovendien was bijna iedereen, in tegenstelling tot nu, in vaste dienst.' Hij herinnert zich ook de grote vredesdemonstraties tegen kruisraketten in 1981. 'In Dodewaard, waar we in 1980 met de slogan 'Dodewaard moet dicht' massaal protesteerden tegen kernenergie, kreeg ik nog klappen van de politie. De huidige tijd is veel individualistischer. Grote massaprotesten zijn verleden tijd. Alles dat maar een beetje naar links rikt, wordt nu verketterd en verguisd.'

In 1991 bedankte Janssen - tijdelijk - voor het lidmaatschap van de PvdA. Tijdens het landelijke congres probeerde FNV-voorzitter Johan Stekenburg hem nog te weerhouden. 'Dat de PvdA - Wim Kok was minister van Financiën - meewerkte aan de verdere afbraak van de sociale zekerheid, en vooral de WAO en Ziekte wet, was voor mij onverteerbaar', zegt Janssen. 'In die periode organiseerden we met de Industriebond wekenlange estafettestakingen. Chaos in heel Nederland. Honderdduizenden mensen op de been. Bij ons werkten mensen, helemaal scheef en krom, die jarenlang zakken met veertig kilo meel van de boten in de Waal naar de wal hadden gesjouwd. Die kon je toch niet in de steek laten?'

Rinus Janssen en Karoline Barcia, actievoerders toen en nu, massaprotesten versus actievoeren 'nieuwe stijl'

KAROLINE BARCIA (30), ACTIEVOERDER IN DE JAREN 10

'Waar blijft mijn geld?'

Afgelopen februari overhandigden twaalf orderpickers van online supermarkt Picnic een symbolische cheque van 9,9 miljoen euro aan de directie. 'Dat was het bedrag dat Picnic in 2018 in eigen zak heeft gestoken door niet het juiste loon te betalen en te besparen op werkgeverslasten', vertelt Picnic-medewerkster Karoline Barcia (30).

'We werken op nulurencontracten via een payrollbedrijf en krijgen niet doorbetaald bij ziekte. Door de lage lonen kan Picnic gratis boodschappen bezorgen.'

Bij Picnic voeren werknemers, veelal jonge mensen, acties 'nieuwe stijl' die passen in de huidige tijd. Met ludieke campagnes bijvoorbeeld, zoals de cheque van 9,9 miljoen en een 'applausactie' in de kantine toen de directeur toezeggingen deed. En korte, opeenvolgende protestacties. 'Eind vorig jaar hielden we op één dag afwisselend protesten in de kantines van distributiecentra in Utrecht en Nijkerk. In Utrecht riepen we: 'waar blijft mijn geld?'

De medewerkers eisten dat de slechte arbeidsomstandigheden en de veiligheidsproblemen bij Picnic werden opgelost en de supermarkt met de FNV om tafel zou gaan om te praten over het toepassen van de supermarkt-cao. Picnic heeft beterschap beloofd. 'Picnic luistert nu meer naar ons', vertelt Karoline. 'We willen geen problemen maken, maar laten zien dat het anders kan.'

Karoline werd FNV-lid toen ze twee jaar geleden voor de liefde haar geboorteland verliet. 'Toen ik bij Picnic ging werken, viel het me op dat de FNV vaak op de werkvloer was. Ze zijn geïnteresseerd in ons verhaal en steunen ons in het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden. Bij Picnic werken veel mensen met verschillende nationaliteiten, die niet wisten dat je je mag organiseren. Ze waren bang hun baan te verliezen als ze meededen aan acties. Dat is nu wel anders.'

'Picnic heeft de potentie een mooi bedrijf te worden', benadrukt Karoline. 'Er werken veel enthousiaste jonge mensen. Die willen heel hard werken, maar daar wel een normaal loon en arbeidsvoorwaarden voor krijgen. Plus een vast contract. Je moet toch opkomen voor je rechten? Anders verandert er niets.'